

Översatt från <http://socialistworker.org/2013/09/11/how-i-learned-about-september-11>

Hur jag lärde mig om 11 september

För fyrtio år sedan, den 11 september 1973 genomförde Chiles militär en kupp mot den socialistiske presidenten Salvador Allendes valda regering. Allende hade valts 1970 och försökte genomföra ett program för demokratiska reformer, inklusive nationalisering av kopparindustrin. Men kampen under de år som följde ställde de arbetande massorna som stödde hans populära enhetsregering mot den chilenska bourgeoisins kombinerade styrkor, landets militär och USA-imperialismen.

Orlando Sepúlveda erbjuder en personlig berättelse om hur han lärde sig om militärens störtande av Allende-regeringen – och en politisk kritik av den ”officiella versionen” som denna har vuxit fram under de senaste 40 åren.

Jag minns dagarna mycket vagt. Jag minns att plötsligt kunde vi först inte leka utomhus efter tre på eftermiddagen, sedan sex, sedan lite senare – och att det tog ett tag för utgångsförbudet att komma ur vägen för vår lektid. Trots allt gick solen ner senare för var dag, och dagarna blev varmare. Jag var fyra år gammal.

En massa konstiga saker hände vid den tiden. Jag såg minst två skottlossningar i närheten av vårt hus. En gång blev min familj instängd mellan polis och vänsteranhängare vid en annan skottlossning i centrum (man fortfarande kan se kulorna i byggnaderna). Vid olika tillfällen såg jag folk som sprang och föll, jag såg blod, och jag såg en kropp som lämnats kvar på gatan. En gång var uppståndelsen enorm längs gatan, med massor av uniformerade människor som drog andra människor och en helikopter som flög över vårt hus. Jag tror att min pappa sa att de hade kommit för ”Miristas”.

Detta fortsatte att inträffa ett tag, och ur min dåvarande synvinkel, kändes det inte ens konstigt för mig – det hände bara. När jag växte upp, började jag få rätsida på det. När jag lärde mig om brott och lagen, placerade jag alla dessa minnen i den kategorin. Men allt eftersom jag fortsatte att lära, och hörde de vuxnas historier och blev medveten om detta som kallades ”politik”, förändrades saker och ting.

Detta handlar om en av de viktigaste händelserna i de revolutionära förändringarnas historia, och du kanske redan vet vad jag pratar om. Om du inte gör det, oroa dig inte, jag lovar att inte hålla dig i spänning längre. Men jag ville börja här, med mina erfarenheter och hur jag lärde mig lite olika förklaringar på vad som hände genom åren. Eftersom den ”officiella versionen” tog form under de senaste 40 åren, är detta en viktig del för att hedra de fallna – att spåra tillblivelsen av den officiella historien, att avslöja dess felaktigheter och att återge dess hjältar sin rättmätiga plats.

Jag vet nu att första gången våra föräldrar skrek åt oss – barnen som lekte på hörnet – att komma in eftersom det var ”toque de queda” (utgångsförbud) 11 september 1973 – den dag den chilenska bourgeoisin släppte loss militären mot folket, dagen då den konstitutionellt valde presidenten Salvador Allende störtades, dagen då den ”chilenska vägen till socialismen” fick ett abrupt slut.

Nu vet jag att dessa tidiga minnen är ekon av mina upplevelser av den terrorkampanj mot arbetarklassen som följde på statskuppen, vilket lett till att en hel generation av Chiles bästa militanter raderats ut genom mord, fängslande, tortyr, våldtäkt, exil och/eller kriminalisering, att hårt tillkämpade sociala landvinningar monterats ner, och att det inleddes en skoningslös nyliberal politik i Chile.

Efter några år flyttade vi – från tvärs över gatan, från en av de stadsdelar i Concepción där *Movimiento de Izquierda Revolucionario* (MIR) hade en cell, till ”La remodelacion Paicavi”, ett nytt komplex av flerfamiljshus som var hem för familjer som försörjdes av privatanställda, offentligt anställda tjänstemän (som min pappa), fackligt organiserade arbetare (raffinaderi, stål och utbildning) och militär personal. Det var en mycket lugnare plats, så livet var på sätt och vis normalt för ett tag.

Det var också en plats där man – bara genom att gå över gatan eller till nästa byggnad – kunde höra många olika förklaringar till det som hade hänt i Chile ett par år tidigare. Av samma skäl var det en djupt splittrat plats så fort kampen för demokratin återvände till gatorna i början av 1980. Jag var tolv år gammal då, och jag befann mig naturligtvis på rätt sida av klyftan – det vill säga, till vänster.

Men innan dess var vad jag hört om 1973 mestadels vad barnen upprepade efter att ha hört det hemma från sina föräldrar. Mina föräldrar pratade inte om det.

Jag var ungefär 9 år gammal när jag skrev min första låt när jag höll på att lära mig spela gitarr. Det var om folkmordet på judarna i Hitlers Tyskland. Jag visade det för min vän Raúl, som var äldre än jag och allt vad jag fick till svar var: ”Varför sjunger du inte om vad som händer här?” ”Vad menar du?” frågade jag. ”Vad händer här? Som i Tyskland?” ”Tja, nästan”, sade han. Detta var första gången någon fick mig att tänka på politik.

Rauls föräldrar är kommunister. År 1984 började han på gymnasiet, blev arresterad vid en studentprotest, torterades och dömdes till sju år för vem vet vad. Så småningom frigavs han och lämnade landet för Sverige.

Innan allt detta hände, berättade han för mig att CIA hade betalat några tjänstemän i armén för att bedriva uppvigling i leden för att stoppa Allende, därför att Allende hade förstatligat koppargruvorna. Han berättade också att i Chile kunde det inte ha blivit en väpnad konfrontation med staten eftersom folk inte var redo för det, och att om regeringen hade klarat sig till valet 1976, skulle vår sida ha vunnit, och vi kanske skulle vara socialister nu.

Hans lillasyster Vicky höll inte med. Hon sa att folk borde ha tagit till vapen. Hon dog när Raúl redan befann sig i Sverige, i en mycket dunkel incident som idag fortfarande såvitt jag vet är ouppklarad. Jag föredrar att tro att något gick fel med hennes planer snarare än att hon sprängdes i luften av Nationella underrättelsecentralen [chilenska säkerhetspolisen *DINA* ö. a]. Men rapporterna säger att hon greps av polisen ett par dagar före sin död.

Å andra sidan, där fanns Marcos, vars far var en ”carabinero” (polis). Han och några andra barn från hans hus brukade säga att ”marxisterna ville ta över landet”, att ”Castro sände vapen till kommunisterna” och att militären behövde ”rädda landet”. Han tyckte också om att binda andra barn och slå dem, eller trycka in en död mus i deras munnar. Någonstans, kanske vid matbordet, eller genom att lyssna på sin fars samtal, kan han hört att man kunde göra så mot människor.

Carlos far var kristdemokrat och arbetade i offentlig tjänst. Kristdemokraterna är den moderna industriella bourgeoisieens parti i Chile, vilket på grund av sina katolska rötter vann anslutning av många människor ur medel- och arbetarklassen.

Carlos brukade säga att hans pappa hade sagt att några av de saker Allendes *Unidad Popular*-koalition ville var bra, men de försökte göra alldeles för mycket, och hur som helst bröt de mot lagen, och militären var tvungen att agera för att rädda oss från kaos, eftersom Allende hade förlorat kontrollen över sitt folk. Jag har aldrig riktigt gillat Carlos.

I lägenheten precis ovanför vårt bodde Juan, vars far var en ganska välbetald raffinaderi-arbetare. Juan identifierade sig alltid som socialist, och det mesta jag minns av honom är hur mycket han försvarade Allende. Han sade att Allende var en stor demokrat som gjorde sitt yttersta för att hindra landet från att drabbas av inbördeskrig, och alltid sökte efter ett sätt att nå en uppgörelse med den moderata oppositionen för att försöka undvika en kupp. Han sa också att Allende förblev lojal mot saken, slogs till slutet och inte gav upp.

När jag slutligen blev indragen i kampen för demokrati mot juntan, fortsatte jag att höra alla dessa argument, om och om igen, i mer eller mindre bättre utvecklade former. Och samtidigt som de deltog i studentpolitiken, från 1986 till nederlaget för diktatorn i 1988 års folkomröstning, debatterade människor som representerade samma politiska sympatier med, och skyllde vad som hände på, varandra – eller andra faktorer, så som nationella och internationella realiteter, om och om.

Nu som vuxen vet jag att jag växte upp med revolutionens spöke och kontrarevolutionens verklighet närvarande i mitt vardagliga liv. Jag kämpar fortfarande för socialismen och är mycket intresserad av att komma underfund med vad som hände genom att studera vad människor har sagt och skrivit och reflekterat över dessa erfarenheter och berättelser. Och lustigt nog, ser jag hur kärnor av de flesta av dessa versioner smält samman i det som idag kan beskrivas som den officiella historien om Chile mellan 1970 och 1973.

Jag känner sorg eftersom denna officiella historia glömmer många av resans verkliga revolutionära hjältar och hjältinnor – till och med ser på dem med förakt – och inte drar några av de lärdomar som de fallna åtminstone skulle förväntat oss att lära.

Men jag är också lättad eftersom det åtminstone, på 40-årsdagen av kuppen i Chile, är Salvador Allende, demokraten – och inte gorillan som störtade honom och sedan satt på hans rättmätiga plats – som framstår som den goda killen i den officiella historien.

Det officiella historien går ungefär så här (för ett anständigt, tankeväckande och välmenande exempel, kan spanskspråkiga läsa ["El legado democrático de Salvador Allende"](#)):

Allende vann med knapp marginal presidentvalet i Chile 1970 i spetsen för en center-vänster koalition som eftersträvade viktiga politiska, ekonomiska och sociala förändringar, och efterlyste en fredlig väg till socialismen, utan att bryta med Chiles demokratiska traditioner.

Allende kanske kunnat undvika kuppen om hade han försökt att bilda ett "historiskt block" med progressiva krafter till höger om mitten på den politiska skalan. Tyvärr gjorde olika åsikter i hans regeringskoalition om hur man flyttar den revolutionära processen framåt detta omöjligt.

Å ena sidan fanns de som inspirerades av republikanska idéer som såg nödvändigheten av att upprätthålla de demokratiska garantier som redan fanns i det chilenska samhället. Dessa krafter var ansvariga för Allende-regeringens framgångar under sitt första år, när det genomförde välbehövliga reformer – viktigast av allt, nationalisering av kopparindustrin.

Tidigare eftergifter från Allende gentemot kristdemokraterna, såsom Garanti-statuten om att behålla de befintliga statliga institutionerna, inklusive militären, visade Allendes kompromissvilja och hans förmåga att få till stånd framgångsrika överenskommelser. Gradualism kräver omsorgs-

fullt genomförande av reformer. Allende själv varnade för att massorna inte ska överflygla sina ledare, eftersom ledarna har skyldighet att leda och inte låta sig ledas av massorna.

Men det fanns också delar av regeringskoalitionen som var pessimistisk om att uppnå socialism inom borgerliga institutioner. För dem var det viktiga att pressa på. Tvärt emot vad regeringen låtsades kördes deras ledarskap över av de fattigas och arbetarnas direkta åtgärder som påskyndade processen, särskilt inom områdena jordövertagande och arbetarkontroll över fabriker.

Redan från början ställdes Allendes regering inför en aggressiv opposition från Chiles höger och USA-imperialismen, som slutligen iscensatte ett abrupt slut på hans regering genom en militärkupp, eftersom motsättningarna inom det revolutionära lägret, tillsammans med högerens bojkott, hade drivit landet ut i kaos och till randen av inbördeskrig.

Problemet med denna officiella historia, även om den är välmenande, är att den godtar idéer som den har gemensamt med extremhögern, om det oundvikliga i kuppen, på grund av att landet befann sig i ett okontrollerbart kaos. Den förtalar de revolutionära arbetare som faktiskt visade på vägen framåt i Chile. Och den är en skadlig berättelse för alla som vill bygga socialismen idag.

Med anor från tiden för Marx, har revolutionära socialister argumenterat att idén om att uppnå socialismen utan en brytning med det befintliga politiska systemet är en illusion. Om det är något som den chilenska erfarenheten bör läggas fram för att bevisa, så är det just detta.

Vid tiden för parlamentsvalet i mars 1973 var högern övertygad om att det inte hade något annat alternativ än kontrarevolution. Den inledde en rad obstruerande åtgärder som syftade till att provocera fram ett militärt ingripande. Genom en parlamentarisk bojkott, gjorde den det omöjligt för den verkställande makten att genomföra även de mest nödvändiga av statliga åtgärder. *Gremios* bojkottade ekonomin, och högern släppte loss de terroristiska krafterna i *Patria y Libertad* till att begå de mest avskyvärda våldshandlingar.

Från 29 juni, då en första militärkupp genomfördes och slogs ned, var högerens strategi för att störta den valda regeringen öppen för alla att se, och alla, högern som vänstern, beredde sig på konfrontation. Endast Allende-regeringen, kommunistpartiet och sektorer av socialistpartiet hade fortfarande förhoppningar att uppnå ett historiskt block med kristdemokraterna för att undvika en kupp. I själva verket var kristdemokraterna redan inställda på en kupp. De främjade den och lade grunden till den genom att förklara Allendes regering grundlagsstridig.

Från 2 juli började militären en kampanj av fabriks- och grannskaps-razzior, 27 totalt i hela landet, i sökande efter vapen som aldrig hittades. Under denna process observerade officerare arbetarnas förberedelser för konfrontationen och sina truppers reaktioner, och fastslog att de inte hade något frukta vid iscensättandet av en kupp.

Regeringstroagna soldater avlägsnades och tvingades ur tjänst. Ett antal sjömän i Talcahuano och Valparaíso som fördömde en kupsammansvärjning greps, torterades och anklagades för uppvigling. Allende själv fördömde sjömännen – han tog aldrig tillbaka sina ord, även efter att det stod klart vad sjömännen hade gjort, det hade de gjort för att försvara regeringen.

Arbetare trappade också upp sina förberedelser för striden, men deras resurser var magra. De stärkte sin organisation och beslagtogs fabriker och mark till stöd för revolutionen. De frågade *Compañero* presidenten: "Litar du inte på oss?" De kom ut i massdemonstrationer under dessa månader för att säga till honom: "Chicho, amigo, El Pueblo está contigo". Arbetare bildade försvarskommittéer för att motstå militären, men de försågs aldrig med vapen, verktyg och resurser, och inte heller me

d någon politisk inriktning av regeringen eller ledarna för arbetarorganisationerna.

Salvador Allendes seger 1970 hade satt i rörelse inte bara en process av reformer som skulle genomföras av regeringen från ovan, utan också en revolutionär process som var oberoende av regeringar eller vänsterpartier. Den engagerade verkliga människor till att hävda sina intressen, nerifrån och upp. Det tragiska är att den aldrig kunde hävda sin egen identitet – eftersom den trodde att dess ledning var Compañero presidente.

Men även om Allende var en genuint engagerad demokrat, så hade han förbundit sig till fel ”demokrati”: Den falska demokratin knuten till det befintliga systemet, snarare än den som måste byggas – demokrati underifrån, där de arbetande klasserna, uttryckt i *cordones industriales*, kommunala kommandon, bondeorganisationer, försörjnings- och priskommittéer och mer.

Naturligtvis är det lätt att vara strateger när kriget är avslutat. Men alla dessa argument lades fram under dessa år. De förklarades i tidens tidningar, och deras ord lyssnades på. Dessa idéer växte – men inte i en takt som räckte för att hänga med i revolutionens dagliga behov. De som gjorde det – arbetarna själva, revolutionära socialister, kommunister, miristas, mapucista militanter – hade ingen enad politisk inriktning.

Det fanns tusentals revolutionärer i Chile – de som den officiella historien förtalar för att ha kört över ”ledarskapet” – men de var alla åtskilda i många olika politiska läger.

Jag vill tro – även om den här lärdomen för närvarande endast kan prövas i teorin, och i praktiken endast när det är dags – att om alla dessa krafter hade befunnit sig under samma, specifikt revolutionära tak, skulle den chilenska arbetarklassen ha rest sig till seger, eller åtminstone undgått det fruktansvärda öde kuppen innebar och de år av smärta som följde.

Översättning: *Anders Hagström*

Publicerad av den Internationella Socialistiska Organisationen (ISO).

Material på dess webbplats är licensierad av *SocialistWorker.org*, enligt en *Creative Commons (by-nc-nd 3.0)* licens [<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>], utom för artiklar som publiceras med speciellt tillstånd. Läsarna är välkomna att dela och använda materialet som hör till denna plats för icke – kommersiella ändamål, så länge som de tillskrivs upphovsmannen och *SocialistWorker.org*.

Lästips – mer om Chile och Pinochets statskupp

André Gunder Frank: [Kapitalism och underutveckling i Chile](#). Bakgrunden (från 1970)

[Chile - den kommande konfrontationen](#). Resolution från Fjärde Internationalens förenade sekretariat i december 1971, dvs nära 2 år innan militärkuppen

[Chile - frågor kring den chilenska revolutionen](#) (från 1974)

Brun, Hersch...: [Fallet Chile. Om möjligheten av en fredlig övergång till socialismen](#) (1974)

Tor Sellström: [Massmobilisering och folkmakt i Chile 1970-1973](#) (från 1975)

[UP i Chile - gamla illusioner och nya](#), artiklar och dokument om Chile. (från 1976)